

Svendborg Museum

Årsberetning 2022

Forsidefoto:

Svendborg Museum var meget lidt uden de mange frivillige, der bakker op om museets aktiviteter. Og der er mange forskellige opgaver, hvad enten man er til havearbejde, de gamle håndværk, publikumsformidling på Fattiggården, sejlads på Sundet eller vedligeholdelse af de fredede bygninger. Museets frivillige gør en fantastisk indsats for museet og museets gæster. Mandag den 12. september var mange af de frivillige samlet på museet, hvor der blev kræset om dem med håndmadder, øl, sodavand, kaffe, chokolader og gode historier fra Sarah Smed, Nils Valdersdorf Jensen og Katrine Balsgaard Juul. Foto: Sarah Smed.

Svendborg Museum

Årsberetning 2022

Indholdsfortegnelse

Status over 2022 og de 21 år før	6
Besøgstal	10
Samarbejde	11
Kulturarven – den løse og den faste	12
Arkæologi	14
Nyere tid	20
FORSKNING.....	20
FORMIDLING.....	21
DEN SORTE BOKS	25
INDSAMLING	25
Byhistorisk Arkiv	26
Danmarks Forsorgsmuseum	27
FORSKNING	30
FORMIDLING	32
UD MED FORTÆLLINGERNE.....	34
INDSAMLING	36
Museets personale	38
Museets bygninger og fartøjer	40
Bestyrelsesarbejdet	42

Status over 2022 og de 21 år før

For første gang i min tid som chef for Svendborg Museum skriver jeg årsberetningen, før året er omme. I dag er det den 11. december, så der sker næppe så meget mere i året, men det er ikke grunden. Det er heller ikke, fordi jeg omsider har erkendt det fornuftige i at være i god tid. Grunden er den simple, at jeg efter at have skrevet de sidste 21 årsberetninger slet ikke vil være ansat efter nytår. Det er tid at gøre status, før jeg går videre til beretningen for 2022.

For de fleste ansatte på museet var 2022 vel et dejligt "normal-år", næsten uden corona, så man kunne koncentrere sig om museale opgaver, som der altid er rigeligt af. For mig personligt blev året især præget af forberedelsen af min afgang. Jeg havde allerede meddelt bestyrelsen i december 2021, at jeg ville fratræde ved udgangen af 2022, og jeg tænkte, der for et år siden, at i dette sidste år ville jeg tage den lidt med ro, pusle om mine ansatte med kaffe og chokolade og have god tid til at afslutte, overdrage og rydde op sidst på året.

Sådan kom det ikke til at gå, for jeg havde blandt meget andet ikke forudset,

- at der skulle komme knap 57.000 besøgende i løbet af året,
- at der kom så mange trusler mod værdifuld kulturarv,
- at ØK-udstillingen greb sådan om sig,
- at Egeskov Mølle skulle tage så meget tid, og
- at det ville blive så spændende at snakke med Jesper Hansen, min efterfølger.

Og selv om jeg er 65 år og har været mere end 40 år i branchen, kommer det åbenbart stadig bag på mig, hvordan museumsarbejde bestandig har det med at forføre en med opgaver, man ikke er i stand til at sige Nej til. Men nu er det snart slut, og beretningen for 2022 er én af de allersidste opgaver.

Esben Hedegaard fotograferet i 2006.

Før jeg tager fat på det forgangne år, vil jeg lige bruge et par sider på at kigge tilbage på alle 22 år og bl.a. samle op på, hvad vi nåede, og hvad jeg ikke fik gjort.

Jeg tiltrådte den 1. marts 2001 med ambitionen om at føre Svendborg Museum "ud af Fattiggårdens skygge". For straks at sætte handling bag ønsket om at finde bedre rammer for Svendborg Museum var én af mine første gerninger som museumschef at fjerne de arkæologiske og Nyere tids udstillinger på Fattiggården. Oplevelsen dér skulle fokuseres om Danmarks forsorgshistorie, startende med udstillingen om livet på børnehjem i det 20. århundrede, "Du skal ikke tænke paa din Far og din Mor". Den udstilling og Maria Rytters tilknytning til afdelingen satte skub i visionen om at gøre Forsorgsmuseet til hele Danmarks Forsorgsmuseum. Den del lykkedes faktisk over al forventning – jeg synes i al beskedenhed, at Danmarks Forsorgsmuseum er blevet et af landets vigtigste museer - men de statslige midler, som skulle understøtte museets nationale virksomhed og gøre det bæredygtigt, ja, det må jeg desværre erkende, at jeg ikke har fået på plads før min afgang. Udover min egen utilstrækkelighed har den fastlåste og skæve statslige tilskudsstruktur været én af årsagerne til, at det har været så svært at få permanent finansiering af et Danmarks Forsorgsmuseum, selv om alle erkender, hvor godt og vigtigt museet er. Forhåbentlig vil en kommende kulturminister gøre op med systemet, så det kan lykkes under min efterfølger. Det er aldeles nødvendigt, for det er blevet stadig sværere og sværere at løfte denne nationale opgave med det begrænsede tilskud, Svendborg Museum får for at være et lokalmuseum. Som det fremgår af Sarah Smeds årsberetning, har Forsorgsmuseet også i 2022 tiltrukket mange eksterne millioner, men de er alle øremærkede til projekter; det er midlerne til basisdriften, der er problemet.

Jeg var i 2001 sikker på, at det hurtigt ville lykkes mig at finde nye rammer til modermuseet, hvor det kunne være synligt, udvikle sig, og hvor man kunne opkræve en entré for seværdige udstillinger baseret bl.a. på de tusindvis af fantastiske genstande, der er indsamlet på Sydfyn igennem 125 år. Det skulle ikke gå så let, men guderne skal vide, at jeg sammen med skiftende medarbejdere og bestyrelse har gjort nogle seriøse forsøg: 2007-08 i værftsbygningerne på Frederikshøjen, 2009-12 på Baagøe & Ribers plads og senest 2021-22 i stationsbygningen på Klosterplads i Svendborg. Det første forsøg strandede på, at kommunen i 2008 slet ikke havde gjort sig klart,

hvad der skulle ske på Frederikshøjen, ja på havnen i det hele taget. Næste placering, Baagøe & Ribers plads, havde hele byrådets opbakning, bl.a. til øgede driftsmidler, men køb af grunden og opførelse af museumsbygninger skulle fondsfinansieres, hvilket det lykkedes den daværende borgmester at forplumre totalt. Overtagelsen af Svendborg Station har ligeledes kommunens opbakning, men DSB ønsker aktuelt kun at leje bygningerne ud til en urealistisk høj husleje, hvortil kommer at museet selv skal bære ombygningen indvendig til museumsformål. Vi har foreløbig måttet sige Nej til den idé. Forhåbentlig kommer der senere en mulighed for at erhverve stationsbygningen, for bygningen er velegnet, og placeringen ved Klosterplads, midt mellem Torvet og havnen, vil være fantastisk. Denne chance må jeg også overlade til min eftermand at forfølge, men det må stadig være den vigtigste opgave for lederen at få Svendborg Museum ud af Fattiggårdens skygge.

Hvor min forgænger, Henrik Jansen, opbyggede små stationer i hele museets virkeområde, har jeg omvendt søgt at koncentrere kræfterne. Mange Museumsforeningsmedlemmer vil sikkert huske, hvordan jeg inden for de første 5-6 år afviklede udstillingen af ovne i Langes Jernstøberi, nedlagde Søfartsmuseet i Troense og tømte Anne Hvides Gård for faste udstillinger. Ressourcerne var dårlig anvendt på disse små steder: De var dyre at vedligeholde og bemandede, og der kom alt for få gæster. Koncentrationen af kræfterne blev dog holdt inden for kommunegrænsen. Svendborg Museum forhandlede en fusion af de fem sydfynske museer (i Rudkøbing, Marstal, Ærøskøbing, Faaborg og Svendborg) i 2007-08. Der var et stort pres fra Kulturarvsstyrelsen om at slå kræfterne sammen i større enheder. Vi var de første til at forlade forhandlingerne. Det er måske den vigtigste beslutning, jeg har truffet som museumschef i Svendborg. Jeg er ikke imponeret over de (fleste) nye fusionerede museer. Landet over efterlader de store, hvide pletter på Danmarkskortet, hvor ingen arbejder med kulturarven. Vi er gået den modsatte vej: Vi har bestræbt os på at genopfinde lokalmuseet. Brede kulturarven ud, geografisk og socialt.

Mens det nye domicil lod vente på sig, begyndte vi at udstille i tomme haller på havnen, i Lundeborg Pakhus og i andre lånte lokaler rundt omkring. Udviklingen blev så vel modtaget, at vi i 2015 gjorde det til vores strategi at lave "museum uden vægge". Og det tænker jeg, Svendborg Museum vil fortsætte med – også selv om vi får et nyt domicil. Besøgstallet for den del af museets virksomhed

runder i år 25.000, og hovedparten af de mange nye medlemmer, der har søgt optagelse i vores Museumsforening de sidste syv år, er kommet til, fordi museet er kommet ud til folk og ikke omvendt.

Kun få er opmærksomme på det museumsområde, som har gennemgået størst forandring i min Svendborgtid: Museets registrering og bevaring af samlingerne. Jeg har redegjort for historikken før, men kort genfortalt befandt Svendborgs, Egebjergs, Ryslinges og Gudmes kulturarv, da jeg tiltrådte, sig i et firetagers bindingsværkshus, kaldet Lindes Pakhus, og på syv mindre museumsmagasiner fordelt over hele virkeområdet. Lokalerne var gratis for museet, men de var klimatisk de ringest tænkelige: Skolelofter og -kældre, garager og underetagen i en vindmølle. Ingen af stederne var der tyverisikring, men værst: Omkring en tredjedel af genstandene var ikke nummereret og/eller registreret. Alle genstande blev først samlet ét sted, nemlig på et tidligere papirlager på Abildvej i Svendborg, og alle små magasiner blev nedlagt, inklusiv dem på selve Fattiggården. Så blev skidt skilt fra kanel, eller mere præcist: Alt med nummer og registrering blev skilt fra alt det problematiske. Jeg tør ikke gætte på, hvor mange mandeår det arbejde tog, men det er mange og foregik over 12 år. Efterfølgende har vi brugt andre mandeår på en kritisk gennemgang af samlingen og har udskilt de genstande, der ikke kunne stå for en kritisk vurdering. Og der blev brugt tid og penge på sikring og klimastyring af hele magasinet. I dag lægger konserveringen og opbevaringen af Svendborg Museums genstandssamling beslag på 1/5 af museets offentlige tilskud, men der er til gengæld styr på det. Vi kan finde vores ting, og der er grund til at tro, at det kan vores efterkommere også om 100 år. Måske vil de ligefrem påskønne den indsats, der blev gjort i begyndelsen af det 21. århundrede?

Af alle gerninger for Svendborg Museum er jeg ubetinget mest stolt af det personale, jeg har fået ansat på museet. De er nysgerrige, modige, professionelle og dybt engagerede i det samfund, vi er en del af. Da jeg tiltrådte, var jeg sammen med arkæolog Per O. Thomsen de eneste akademikere. I dag er vi vel ti, og hver af museets tre afdelinger er ledet af en – i mine øjne – superdygtig afdelingsleder. De har alle tre en lederuddannelse, de to har desuden en forskeruddannelse (ph.d.), mens den tredje har en ph.d. ansat i afdelingen. Museets udvikling beror først og fremmest på medarbejderne, og derfor tør jeg godt spå Svendborg Museum en god og spændende fremtid.

Da jeg startede i 2001, var jeg 43 år og én af de yngste. I dag er jeg én af de ældste på museet, og det er tid at give depechen videre til yngre kræfter. Han hedder Jesper Hansen, er 48 år og har en baggrund som leder af den Arkæologiske afdeling i Museum Odense. Jeg har lært Jesper at kende gennem en række møder her i december og tænker, at her har bestyrelsen gjort et særdeles klogt valg. Held og lykke til Jesper. I vil bl.a. møde ham i de – forhåbentlig mange – kommende årsberetninger.

Nu skal jeg foreløbig have skrevet min, den sidste, og som sædvanlig har jeg fået en række medarbejdere til at bidrage: Katrine Balsgaard Juul med hjælp fra Allan Dørup Knudsen har skrevet om arkæologien, Nils Valdersdorf Jensen om Nyere tids forskning og formidling, Martin Friis Hansen om arkiverne, Sarah Smed har med hjælp fra Jeppe Wichmann Rasmussen og Jakob Knage Rasmussen skrevet om Danmarks Forsorgsmuseum, Gitte van Deurs og Andreas Jansen har samlet besøgstallene, Morten Berg Nielsen og Bjarne Aaby har givet input til afsnittet om museets bygninger og fartøjer, og endelig har Britt Toxværd-Larsen samlet oplysningerne om museets personale.

*Esben Hedegaard
Museumschef*

*Rigtig mange lagde vejen forbi
Borgerforeningen den 16. december for at
ønske Esben god vind fremover.
Foto: Michèle Rylander Christensen.*

Besøgstal

År	2019	2020	2021	2022
Svendborg Museum i alt	44.504	35.931	49.267	56.710
Danmarks Forsorgsmuseum til og med 18. december	18.416	15.288	18.786	22.995
Oldsagssamlingen på Broholm	2.000	800	5.402	5.038
Den Sorte Boks*	17.268	15.453	17.087	6.504
Egeskov Mølle	1.534	614	869	1.015
Andre udstillinger (Anne Hvides Gaard + "Henry Rasmussen og "Arven efter ØK" på Frederiksholm)	1.802	47	5.276	13.867
Foredrag, guidede ture, sejlture mm**	3.484	1.982	1.847	7.291

* I 2022 var der fire udstillinger og ikke fem som i tidligere år. Tallet er justeret ift. fejl i sammentælling af det samlede tal, som er baseret på elektronisk tælling minus 10%

** Guidede ture mv. regnes ikke i det officielle besøgstal for museer. I tallet indgår ture mv. arrangeret af museet og hvor andre er arrangør, plus bookede byvandring og sejlture med M/S Helge samt åbent skib på Kieler Hansekogge.

Det imponerende besøgstal skal have et par ord med på vejen:

Efter to år med nedlukning i længere perioder har Danmarks Forsorgsmuseum haft åbent en hel sæson. Sammenlignet med 2019, som hidtil var museets bedste år, er der en stigning på 25%. Som noget nyt har Forsorgsmuseet haft åbent på mandage i skoleferier. Coronaboblen er bristet og foreninger, busrejser, uddannelsesinstitutioner og lejrskoler er vendt tilbage. Det har betydet en stigning på 37% i andelen af bookede rundvisninger.

Der har været flot besøg på Egeskov Mølle, især i sommerperioden og til julebazaren i november.

I år har Svendborg Museum stået for de to udstillinger i lokalerne på Danmarks Museum for Lystsejlad. Museets formidlere har hver dag talt de gæster, der har lagt vejen forbi udstillingen på Frederiksholm, så i år har vi et meget præcist billede af besøgstallet.

Hen over sommeren har Svendborg Museum været aktiv med en lang række arrangementer, hvor der var stor tilslutning: Byvandring i samarbejde med Svendborg Turistforening, guidede sejladser med M/S Helge under Landsstævnet og åbent skib på Kieler Hansekogge en weekend i august, hvor mere end 1.000 mennesker besøgte datidens containerskib. Der har samtidig været stor efterspørgsel på byvandring og foredrag ved museets inspektører, arkæologer og museumschefen.

Samarbejde

Jeg har i de tidligere årsberetninger skrevet langt om vore mange samarbejder, for uden dem kunne vi ikke så meget. Der er ikke meget nyt at fortælle, så i år vil jeg forsøge at gøre det kort:

Det er mit generelle indtryk, at museets samarbejder bliver stærkere år for år. Det gælder i høj grad samarbejdet med Svendborg Kommunes forskellige forvaltninger. Der er gensidig respekt for vores respektive roller og en erkendelse af, at sammen kan vi flytte noget. Samarbejdet med kulturel forvaltning var dog i 2022 reduceret i forhold til årene lige før. Dels pga. Landsstævnet, der i årets første halvdel fyldte ALT for Kulturforvaltningen, men noget mindre for de enkelte kulturinstitutioner, og til dels fordi kulturchefstillingen stod vakant i årets første 9 måneder, hvilket betød, at det var svært at komme videre med de større planer, der involverede Svendborg Kommune. Nu er en ny kulturchef tiltrådt, og hans opstart lover umiddelbart godt for det videre samarbejde, bl.a. om museets udviklingsplaner.

Det gode samarbejde gælder også det faglige arbejde i Kulturarv Fyn, Arkæologi Sydfyn, Svendborg Arkitektur-

råd og Arkivsamvirket. Det gælder også samarbejdet med fondene, som fylder mere og mere, fordi fondene finansierer en stadig større del af museumsarbejdet, og fordi særlig de større fonde er gearede til at samarbejde om at kvalificere projekterne.

Forsorgsmuseet har et stærkt samarbejde med en lang række interesseorganisationer – det kommer afdelingslederen mere ind på. Den nye leder af den Arkæologiske afdeling er i fuld gang med at etablere netværk i ind- og udland, og afdelingen for Nyere tid/Søfart har allerede mange, mere lokale, samarbejder, bl.a. det kommunalt initierede samarbejde mellem havnens maritime aktører. Samarbejdet med Geopark Det Sydfynske Øhav nåede efter flere års forsinkelse endelig i efteråret 2022 en milepæl med afsendelsen af ansøgningen om UNESCO-certificering af Geoparken. Spændende, hvad det kan føre til. Endelig blev samarbejdet om nyudgivelsen af Trap Danmark fra vores side afsluttet i foråret med to foredrag, det ene holdt af hovedredaktøren Niels Ehlers Koch, det andet af museumschefen – og afviklet i et samarbejde mellem Folkeuniversitet og Svendborg Museum.

Kieler Hansekogge besøgte Svendborg den 6.-7. august 2022, inviteret af Svendborg Museum. Her var der åbent skib og mere end 1.000 mennesker besøgte datidens containerskib. Foto: Michèle Rylander Christensen.

Kulturarven – den løse og den faste

Kulturarven på magasin og i udstillinger

Efter at have fået "fuld plade" ved de seneste to års samlingsrevision måtte vi her i december 2022 erkende, at der stadig er hjørner af samlingen, som vi ikke har tilstrækkeligt styr på. Af revisorens 20 digitalt udtagne genstande var vi kun i stand til fysisk at finde de 18 genstande frem. De to sidste genstande har vi haft i hænderne og fotograferet ved samlingsgennemgangen for nogle få år siden, så vi har dem og kunne formodentlig også have fundet dem, men det ville have taget forholdsvis meget tid. Målet med det store magasinarbejde de sidste 20 år har netop været, at det skal være hurtigt og nemt at finde alle vore genstande. På den måde er samlingsrevisionen et nyttigt redskab til at kunne vurdere, hvor der evt. måtte være problemer.

Samlingsrevisionen omfattede i år ikke arkæologiske genstande, men der har vist sig visse udfordringer ved registreringen og konserveringen af de mange, vigtige fund fra de store Gudme-Lundeborg-gravninger for ca. 30 år siden. Afdelingsleder Katrine Balsgaard Juul har sammen med Bevaringscenter Fyn søgt Bevaringspuljen om støtte til at gøre noget ved problemet; puljen bevilgede 200.000 kr. til projektet, og så er vi da i gang.

Den 1. september tiltrådte Annette Aaby som museets nye registrator og magasinforvalter, og vi har bl.a. brugt efteråret til at drøfte, hvordan vi får opbygget nogle (endnu) bedre procedurer omkring fx udtagning af genstande til udstilling eller konservering og ikke mindst, hvordan vi sikrer, at tingene vender tilbage til den rette hylde eller kasse hurtigst muligt. I kampens hede kan der opstå fejl fx pga. travlhed, eller fordi hjælpsomme, men ikke altid tilstræk-

keligt informerede, frivillige bliver bedt om at køre ting ud på magasinet, men uden at vide hvad der videre skal ske med dem, og hvor de skal anbringes. Fremover bliver forrummet inddelt i tydelige zoner, som faktisk gør det muligt at sende andre end magasinforvalteren ud på magasinet med fx emballage eller en kasse med museumsgenstande. Efterfølgende bliver det dennes opgave at tage tingene i forrummet og bringe dem på deres rigtige plads.

Ved det halvårige møde med Bevaringscenter Fyn i december gjorde vi status over samlingens tilstand. Udlejeren af det store magasin på Abildvej har stadig et par hængepartier, før forholdene er helt i top – bl.a. skal der installeres en kompressor på den allerede opsatte frysecontainer, så vi selv kan rense større genstande for skadedyr, før de sættes på magasin. Efterhånden er udfordringerne stort set kun på Fattiggården, hvor åbentstående døre og uisolerede lokaler gør det svært at styre de klimatiske forhold. Heldigvis betyder Bevaringscentrets tilsyn, at der løbende bliver holdt øje med tingene.

Kulturarven i Svendborg Kommune

De mange nedrivningssager fortsætter, særligt i landdistrikterne. Og det kan nok ikke være anderledes i kølvandet på landbrugets enorme strukturforandringer; der er ikke nok at bruge så mange tidligere landbrugsbygninger til. Det gælder så om, at museet er skarp på de bygninger, som gerne skulle bevares. I landsbyerne kan nedrivningen af to karaktergivende gårde være med til at forringe hele oplevelsen af landsbyen, særligt hvis det nye, der kommer i stedet for, ikke tilpasses omgivelserne mht. materialer, taghældning, placering i forhold til bygaden osv. Vi savner

Støbejernskomfur i legetøjsstørrelse, indsamlet i 2022. Det er lavet omkring 2. verdenskrig med materialer fra Langes Ovnstøberi af givers svigerfar, Peter Nielsen. Han blev også kaldet Peter "Messina", idet han kun drak Messina-sodavand. De var 5 smede, der besluttede at lave dukkekomfurer til deres børn. Dele af komfuret blev smuglet ud af fabrikken i madkasser og tasker. Komfuret er lavet af støbejern, 2 små låger af jern samt en stor, 4 kogeblus samt et aflangt vandbad. Med til komfuret er tilhørende brandsikker plade i messing. Foto: Annette Aaby.

Ærtevej 65 i Egense. Foto: Esben Hedegaard.

en grundig kulturhistorisk beskrivelse af bebyggelsen i de gamle landsbykerner, så der er et bedre grundlag at beskytte de kulturhistoriske værdier på. Måske kommer det i løbet af de kommende år. Vi kan i høj grad lade os inspirere af Museum Østfyns arbejde i Nyborg Kommunes landsbyer.

Svendborg Kommune fremsender lister over samtlige aktuelle bygge- og nedrivningssager, og nedenfor præsenteres to af årets væsentlige sager. I efteråret blev museet opmærksom på en ejendom på Ærtevej 65 i Egense, som kommunen i første omgang havde givet nedrivningstilladelse til udlængerne på. Det viste sig at være bygningerne til det, der i 1954 angiveligt var Danmarks største hønseri. Produktionen af æg og slagtehøns var indstillet en gang i 1990'erne, og bygningerne var nu delvist forfaldne. Derfor ønskede ejeren at rive dem ned. Vi aftalte med Svendborg Kommune, at museet (undtagelsesvis mod honorar) fik en måned til at få bygningerne fotograferet og målt op og udarbejdet en kulturhistorisk beskrivelse. Hønseriet var næsten uforandret siden 1954, hvad der må siges at være særdeles usædvanligt. Produktionen repræsenterer starten på masseproduktion af animalske landbrugsprodukter - i dette tilfælde æg - og både i den forstand og med hensyn til den industrielt prægede arkitektur var ejendommen bevaringsværdig. Desværre var forfaldet for fremskredet til, at en bevaring gav mening. Men nu er hønseriet i hvert fald dokumenteret for eftertiden.

I løbet af sommeren 2022 blev bygningerne til Øverste Ørkild Mølle nedrevet - på trods af museets dokumentation af møllens store betydning for forståelsen af Ørkild-voldstedets og Svendborgs grundlæggelses historie. Der er efter museets opfattelse tale om uheldig sagsbehandling fra den kommunale forvaltnings side og en forkert beslutning af det politiske udvalg, men til kommunens undskyldning skal nævnes, at tilsagnet om nedrivning blev givet på baggrund af Slots- og Kulturstyrelsens

støtte til nedrivning. Styrelsen mente, at det måtte være fint at fjerne alle bygninger inden for voldstedets fredningszone, og har tilsyneladende slet ikke været opmærksom på koblingen mellem voldstedet og mølleanlægget. En fatal brøler! Lige som der er etableret mølleanlæg ved så godt som alle vore herregårde, så har slotsherren på Ørkild anlagt ikke bare én, men to vandmøller til at bidrage til økonomien. Nu er Svendborgs sidste vandmølleanlæg endegyldigt væk, og i stedet får vi nu - formodentlig - 20-25 moderne boenheder. Når jeg skriver "formodentlig", skyldes det, at bygherren tilsyneladende ikke har været opmærksom på, at der sikkert skal laves omfattende arkæologiske undersøgelser på tomten efter det middelalderlige mølleanlæg, før der kan bygges. Bygherren skal betale, og undersøgelserne kan vise sig så bekostelige, at det slet ikke kan betale sig at bygge. Ja, hele sagen er lige til en Holberg-komodie.

Samtidig med nedrivningssagen har Svendborg Kommune ønsket at gennemføre vandløbsregulerende foranstaltninger ved Kobberbækken og Trappebækken, som ved omtrent alle andre vandløb i landet, for at tilgodese fisk og smådyrs passage. I praksis sker det ved at nedlægge de menneskeskabte opstemninger eller ved at lede vandet uden om. Museet har i 2022 været inddraget i projektet ved Øverste Ørkild Mølledam og bl.a. advokeret for, at der af hensyn til kulturhistorien skulle bevares en opstemning og en stor mølledam, hvis placering kunne justeres noget, men udløbet burde markeres; her har det formodentlig ligget siden middelalderen. Nedgravningen af vandløbene må ligeledes ske på en sådan måde, at det ikke forringer eller forvanser oplevelsen af det dramatiske voldsted. Museet har derfor foreslået, at der udarbejdes visualiseringer, så de påtænkte forandringer bedre kan vurderes. Selve afgørelsen er op til Naturklagenævnet, og det bliver spændende at se nævnets afgørelse. Umiddelbart er området totalfredet, så der skal gives en omfattende dispensation.

Arkæologi

Feltarbejde, formidling og forskning

Med jernaldernorden Katrine Balsgaard Juul som ny leder af den Arkæologiske afdeling, færre forundersøgelser og få egentlige udgravninger har 2022 været et anderledes år. Det til trods har året budt på flere spændende udgravninger, nye toner i formidlingen og selvfølgelig opstart på et nyt og stort forskningsprojekt om den helt enestående jernalderhandelsplads i Lundeborg. Vores del af årsberetningen begynder med en præsentation af udgravningen ved Egensevej i Ollerup skrevet af udgravningsleder Allan Dørup Knudsen.

Afdelingen i forårssolen.
Foto: Line Poulsen.

Udgravning ved Egensevej i Ollerup

Den Arkæologiske afdeling foretog i de første måneder af 2022 en større undersøgelse ved Søbakkerne på Egensevej i den sydøstlige udkant af Ollerup forud for et boligbyggeri. Udgravningstidspunktet viste sig ikke at være særligt velvalgt, da perioden bød på den næststørste mængde nedbør registreret af DMI siden 1874, hvor DMIs målinger begyndte. Det var med andre ord en meget våd og kold omgang for os.

Heldigvis blev der gjort spændende fund i form af spor fra oldtidsbebyggelse. På pladsen blev der blandt andet registreret huse fra yngre stenalder og jernalder, keramikfyldte affaldsgruber, en brønd samt to tidligere vådområder med fund fra yngre stenalder. Endnu afventer vi de naturvidenskabelige dateringer, som vil kunne fastslå konstruktionernes alder mere præcist.

En del af pladsens mange affaldsgruber havde vi ikke selv tid til at undersøge. Med hjælp fra frivillige fra den amatørarkæologiske forening Harja blev affaldsgruberne alligevel undersøgt og en stor mængde keramikskår fra disse gruber bidrog med datering af pladsens overordnede aktiviteter. Stor tak for hjælpen skal derfor lyde til Helge Langkilde Rasmussen og Annette Jørgensen.

Oversigt over undersøgelsen. I virvaret af de mange stolpehuller på pladsen skiller husene sig ud. De er fremhævet med gråt. Mod syd ses de to store vådområder markeret med lyseblåt.

Udgravningen set fra sydøst en af de få dage med sol. I baggrunden ses Søbakkerne. Foto: Allan Dørup Knudsen.

Dybt koncentreret hjælp Helge (i forgrunden) og Annette (i baggrunden) med at udgrave flere af pladsens store affaldsgruber. Heldigvis var der gevinst i form af ødelagte keramikkar. Foto: Allan Dørup Knudsen.

En anden del af vores arbejde handler om detektorfund og danefæ, hvilket ikke kan undre i det arkæologiske smørhul, der er vores arkæologiske ansvarsområde. Det vil Allan fortælle mere om nedenfor.

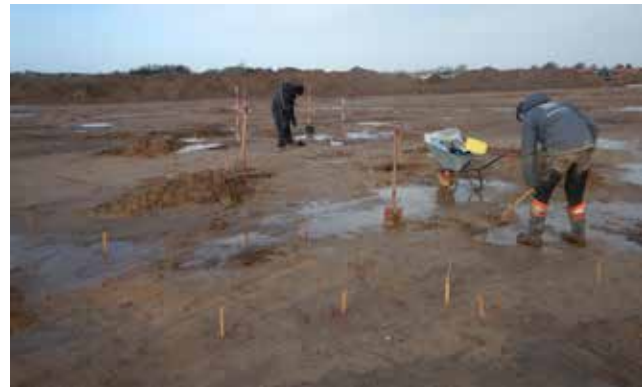
Detektorfund og danefæ

Interessen for at gå med metaldetektor på de sydfynske marker er stadig stor, og også i 2022 har vi fået indleveret rigtig mange fine fund. Fund af særlig karakter sender vi videre til danefævurdering hos Nationalmuseet, og i skrivende stund (uge 46, 2022) har vi modtaget ikke mindre end 995 fund. Mange detektorførere afleverer en del af årets fund op mod årsskiftet, så inden nytår har vi sikkert rundet over tusind indleverede fund.

De mange fund – om de er danefæ eller ej – er vi naturligvis rigtig glade for at modtage. De er vigtige brikker i vores forståelse af bebyggelsesmønstret i oldtid og middelalder, og tilføjer endnu et lag viden til de arkæologiske udgravninger og øvrige kilder.

Enkelte detektorfund har en så særlig karakter, at vi foretager en mindre undersøgelse. Dette var tilfældet i oktober, hvor Mads Rosenlund Jensen - en af vores dygtige detektorførere - gennem de seneste år gentagne gange er stødt på et større antal mønter i pløjejord på en mark nær Egebjerg. Stedet var for museet velkendt, da der i området i 1863 blev indberettet en møntskat på ikke mindre end 737 mønter, hvoraf de bestemmelige alle var præget under Erik Menved og Christoffer II og var såkaldte borgerkrigsmønter. Nedsættelsen af skatten blev dengang anslået til år 1325. Det præcise fundsted for møntskatten var dog ukendt. Da flere forhold pegede i retning af, at det var rester af denne skat, som vores detektorfører var kommet på sporet af, og der måske stadig kunne ligge dele af skatten urørt under mulden, besluttede vi at foretage en mindre undersøgelse på arealet.

Ved undersøgelsen fandt vi omkring 350 mønter, men sporene efter skattens nedgravning kunne vi desværre ikke finde. Formentlig er den pløjet væk. Tilbage var således de mange hundrede møntfund, som gør, at skattefundet i dag tæller lidt over 1.300 mønter.

Den vandmættede undergrund gjorde arbejdet hårdt og besværligt. Her ses Mikkel og Villy kæmpe mod vandmasserne og den tunge og klistrede moræneler. Foto: Allan Dørup Knudsen.

Hver enkelt mønt måles ind med GPS, og således kunne vi komme nærmere placeringen for møntskatten. Enkelte mønter er blevet trukket med ploven og ligger længere væk fra skattens øvrige mønter. Foto: Allan Dørup Knudsen.

En meget glad Mads med posen med de mange mønter, som blev fundet ved undersøgelsen. Foto: Allan Dørup Knudsen.

Arkæologi til folket

Arkæologi er selvfølgelig ret vigtigt for arkæologer, men vi er også meget optaget af at være et talerør for vores fælles fortid. Museer er vores alles kollektive hukommelse, og som arkæologer går vi meget op i, at kulturarven skal blive ved med at spille en aktiv rolle i vores eget samfund. Derfor går vi også meget op i at formidle vores arbejde. I år har vi skruet markant op for vores tilstedeværelse på sociale medier, hvor vi fortæller om forskning, formidling og feltarbejde i et af Danmarks smukkeste og mest spændende arkæologiske ansvarsområder.

I skrivende stund er vi både til stede på Facebook, Instagram og TikTok. Vi har en målsætning om, at antallet af følgere langsomt men støt fortsætter i den rigtige retning, så flere og flere får en indsigt i vores daglige arbejde.

På Facebook må vi med skam indrømme, at vores mest populære indslag handlede om noget så letbenet som en ostemad med Nutella. Heldigvis bliver der også taget godt imod opslag og små film om spændende fund, feltarbejde

og forskning. Under alle omstændigheder synes vi, at det er spændende at eksperimentere med forskellige sociale medier, og vi er sikre på, at der vil være mange flere danske arkæologer og museer til stede på TikTok om et par år. Overraskende mange engelske og amerikanske arkæologer og forskere er allerede flyttet over på TikTok, så i Danmark er vi faktisk en slags first movers.

I år er det også blevet til en enkelt arkæologisk udstilling i Den Sorte Boks, der stod på Vindeby Havn. Udstillingen hed *Fra Thor til Sankt Olav*, og blev skabt i samarbejde mellem vores praktikant Morten Tirssøn Mathisen og afdelingsleder Katrine Balsgaard Juul. Den forsøgte at kombinere arkæologiske fund, stednavne og folketro på Sydfyn, der kan være med til at skabe en fortælling om de traditioner og guder, der blev dyrket i førkristen tid. Udstillingen blev åbnet af den lokale forfatter Josefine Ottesen, der er stærkt begejstret for de mange tusind års historie, der skjuler sig under vores fødder her på Sydfyn. Vi håber at fortsætte det gode samarbejde der.

Villy viser en romersk kasserolle fra samlingen frem.

Lone bliver filmet i Oldsagssamlingen på Broholm.

Josefine Ottesen åbner udstillingen i Den Sorte Boks på Vindeby Havn.
Foto: Gitte van Deurs.

Opbygning af udstilling på Vindeby Havn. Fra venstre mod højre ses Marten, Katrine og Esben.
Foto: Lars Juel.

Katrine på besigtigelse i Lundeberg med stranden i baggrunden. Foto: Katrine Balsgaard Juul.

Katrine fortæller om Lundeberg på Internationale Sachsensymposion i Krakow. Foto: Katrine Balsgaard Juul.

Tilbage til Lundeberg

Det er snart 30 år siden, de sidste, store udgravningskampagner på den enestående jernalderhandelsplads i Lundeberg sluttede. Vi kender Lundeberg som den ældste, kystnære handelsplads fra jernalderen i hele Skandinavien, og det er et helt enestående sted både lokalt, nationalt og internationalt. Pladsen har været i brug fra omkring år 200-800 e.Kr. De utallige spor efter handel og håndværk vidner om langtrækkende netværk ud i verden og ind i indlandet til den unikke landsby Gudme. At Gudme-Lundeberg-området var helt særligt i jernalderen understreger de mange skattefund fra området også. Bedst kendt er nok Broholmskatten med en vægt på 4,5 kg guld.

Vores magasin bugner med æblekasser fyldt med genstande fra Lundeberg. Lundeberg er på ingen måde totaludgravet, og der er også lang vej, før vi er færdige med at forske i pladsen. Hvordan ser pladsen ud gennem århundreders brug, hvilke strukturer har der været, hvem har brugt pladsen, og hvordan passer dens udvikling sammen med den nuværende, arkæologiske viden om jernalderens mennesker og samfund? Der er nok at tage fat på, når Lundeberg skal sættes i kontekst og blive til en hel fortælling med fokus på pladsens lokale, nationale og internationale betydning.

Nu er vi i gang med at søge om penge til et stort forskningsprojekt, der i samarbejde med kolleger i ind- og udland har som mål at præsentere alle genstandene, sætte dem i kontekst og til sidst skrive en ny syntese om Lun-

debergs storhed og fald. Der skal ikke herske nogen tvivl om, at vi også godt kunne tænke os at foretage en ny forskningsudgravning i Lundeberg, der gør det muligt for os at få en endnu bedre forståelse for pladsen. Vi har netop taget første skridt i den retning med en stribe non-destruktive analyser i samarbejde med Nationalmuseet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Museum Odense og Geoscience på Aarhus Universitet. Vi glæder os til at se resultaterne fra magnetometer og jordradar, når Arne Anderson Stamnes bliver færdig med de mange indsamlede data.

Fortid for fremtiden

Som arkæologer skuer vi måske mere tilbage i tiden end den gennemsnitlige dansker. For os handler det om at blive ved med at lade fortiden være relevant for fremtiden. Det satser vi på at blive ved med at gøre med masser af feltarbejde, formidling og forskning. Derfor glæder vi os også til at være en del af den dynamiske udvikling på Svendborg Museum i de kommende år. Der er nemlig stadig mange, spændende historier om vores fortid, som vi gerne vil fortælle meget mere om.

Katrine og Arne kører i UTV med en 3d jordradar, som de bruger til at kigge ned i mulden i Lundeborg. Foto: Michèle Rylander Christensen.

Arne kan med det samme se på sin pc hvad der skjuler sig i jorden. Foto: Michèle Rylander Christensen.

Allan på forundersøgelse i Skårup. Foto: Katrine Balsgaard Juul.

Nyere tid

FORSKNING

I år har Svendborg Museum rundet forskningen i smugleriets kulturhistorie af og sat et punktum. Punktummet er først og fremmest blev sat ved en gennemskrivning og samling af flere års forskning i smugleriets historie. Som varslet i sidste års årsberetning resulterede dette arbejde i en stor udgivelse, *Smuglerlandet Danmark*, der udkom i november 2022 i samarbejde med M/S Museet for Søfart på Gads Forlag.

Smuglerbogen, som den hedder i daglig tale, er dobbelt årbog for både Svendborg Museum og M/S Museet for Søfart og er resultatet af et samarbejde, der startede med et studieophold på museet i Helsingør i efteråret 2020. Bogen bygger på afdelingsleder Nils Valdersdorf Jensens ph.d.-afhandling og flere artikler om emnet, deriblandt en helt nyudkommet og fagfælledømt om det sydfynske smugleri 1750-1850, der udkom i dette års *Fynske Årbøger*.

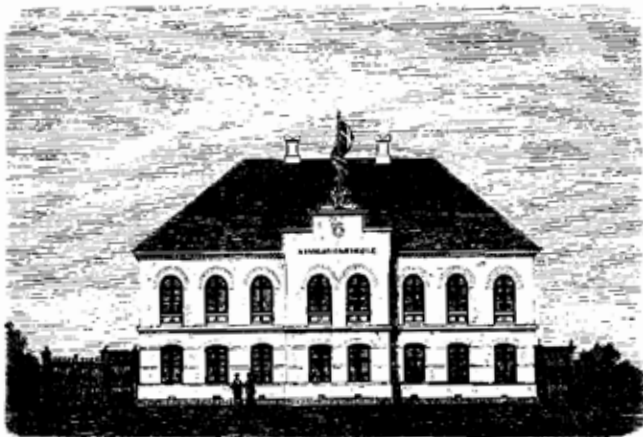
Netop *Fynske Årbøger* har været central for andre dele af vores forskningsindsats. Nils har siden 2015 været redaktør på *Fynske Årbøger*, der udgives af Historisk Samfund for Fyn. I 2022 udkom det første fagfællebedømte temanummer i skriftrækken. Det er håbet, at et fagligt styrket tidsskrift vil løfte studiet af Fyns regionale historie – en indsats, som Svendborg Museum er centralt placeret i.

Forskningen i smugleri har givet genlyd, både nationalt og internationalt. Nils har således haft foredrag over hele landet, men særligt skal der fremhæves faglige præsentationer for de norske søfartsmuseer på deres årsmøde og et lignende oplæg på de nordjyske museers årlige møde.

Samtidig blev der i årets løb også mulighed for at tegne konturerne af fremtidig forskning. Gennem et samarbejde med SDUs Center for Maritim og Erhvervshistorie, der

Nils Valdersdorf Jensen med "Smuglerlandet Danmark".
Foto: Michèle Rylander Christensen.

Svendborg Navigationsskoles nye bygning, som den så ud i Illustreret tidende 1866. Bemærk figuren over indgangen, som vi har indsamlet i 2022.

er ledet af professor Jeppe Nevers, blev vi engageret i en stor tværinstitutionel og interdisciplinær satsning på maritim forskning, der er finansieret af Orients Fond. De kommende tre år (2023-25) er Nils frikøbt til en 25% post. doc. omhandlende maritim uddannelseshistorie.

Forskningen her vil have to spor:

1) Svendborg navigationsskole og den maritime selvforståelse 1852-2023. Navigationsskolen (del af det nuværende SIMAC) har siden starten haft hjemme i tre specialdesignede bygninger skabt til formålet. Hver bygning og den undervisning, der fandt sted heri, rummer forventninger til, hvad de studerende skal arbejde med efter endt uddannelse og fortæller samtidig om erhvervets selvforståelse. Da man fx fik ny bygning i 1952, var det med tilskud fra A.P. Møller og ØK, og bygningen var indrettet med et helt styrehus på taget, ny radarteknologi, og morselamper ved gangene, mens gulvet i forhallen bølger som var man på et skib. Gennem undersøgelsen vil vi gerne komme tæt på erhvervets selvopfattelse og udviklingen heri under indtryk fra de store teknologiske ryk – bl.a. skiftet fra sejl til damp og senere til containerfart (hvilket især præger den nye bygning, der er blottet for teaktræ og traditionelle maritime referencer).

2) Statens rolle i navigationsuddannelsernes omstilling fra mesterlære og sejlskibssejladts til dampskibe. Flere statslige betænkninger og kommissioner skærper kravene på området og højner kvaliteten af undervisningen 1880-1920, parallelt med den store omstilling til damp. Nogle navigationsuddannelser sies fra i den proces, ligesom der etableres maskinistuddannelser – bl.a. i Svendborg, hvor uddannelsen lå i regi af den tekniske skole. Fokus er at undersøge statens rolle i at lede navigationsuddannelserne (og dermed de maritime erhverv) igennem den teknologiske omstilling.

FORMIDLING

Det maritime samarbejdsprojekt, Den Blå By, er finansieret af Svendborg Kommune med henblik på at styrke fortællingen om Svendborg som søfartsby. Samarbejdsprojektet løber fra 2021 til 2023 og ledes af Svendborg Museum. Ambitionen er, at når man kommer til Svendborg, så skal søfarten være synlig, muligheden for at deltage være åben og fornemmelsen af at møde de lokale og komme ind under huden på søfarten til stede.

I 2021 fokuserede Svendborg Museum og Danmarks Museum for Lystsejladts af coronamæssige hensyn på at løfte museumsoplevelsen i hallen på Frederikshavn, skabe digital formidling af søfartshistorien og udvikle infrastrukturen for det videre forløb. I 2022 viste Svendborg Museum to udstillinger i Danmarks Museum for Lystsejladts lokaler på Frederikshavn.

Den 13. maj åbnede udstillingen "Henry Rasmussen - Bådebygger i verdenskrigens skygge", der fortalte historien om den verdensberømte bådebygger og svendborgenser Henry Rasmussen. I 1941 overtog Henry Rasmussen Gl. Hestehave værft ved Svendborgsund. Glæden var stor hos både Henry og i Svendborg. Byen fik et fremsynet og velhavende bysbarn tilbage, efter han havde etableret et verdenskendt værft i Tyskland. Henry overtog det værft, hans familie mere eller mindre var blevet tvunget væk fra i 1895. Ikke alt var fryd og gammen. Henry Rasmussens værft arbejdede for den tyske marine og blev derfor et aktivt sabotagemål. Historien om hans tid ved Svendborgsund involverer sabotage, beslaglæggelser og beskyldninger om værnemageri. Udstillingen fortalte historien om Rasmussen før, under og efter besættelsen, bl.a. baseret på familiens egne optegnelser.

I alt 120 mennesker deltog i åbningen af "Arven efter ØK", der udover taler indeholdt premiere på antropolog Anders Mielcke Grønbæks Jensens film om Esben Hedegaards særlige perspektiv på ØK-historien. Foto: Anders Mielcke Grønbæk.

Senere på sommeren kom udstillingen "Arven efter ØK - på Sydfyn og i Siam", der tilføjede helt nye dimensioner til historien om en af Danmarks største virksomheder. Tidligere skibsofficerer i ØK, nu bosiddende i Svendborg, bidrog med genstande til udstillingen og fortalte om, hvordan ØK havde påvirket deres liv. Udstillingen fortalte også om kompagniets grundlæggelse, baseret på skovning af teaktræ i Siam. Historierne fortælles for første gang af de mænd, der gjorde arbejdet, levede med malariaen og om bruddet med deres siamesiske familier. En del af udstillingen var overtrukket med et sløringsnet, der dels skabte en vis junglestemning, dels henviste til at ØK har formået at tilsøre, hvad der egentlig sker, når et globalt firma rykker ind i et 3. verdensland som Siam. Det er absolut ingen nålestiksmanøvre.

På aktivitetssiden blev afholdt et velbesøgt visionsmøde den 28. marts, fortællekursus, jolleregatta, byvandring, sejladser og meget mere – alt sammen med det formål at synliggøre og samle Svendborgs maritime historie.

Et eksempel herpå var VIKINGs 125-års jubilæum, der blev afholdt den 30. juli. Det er meget få 125-årige, der holder

sig så godt. Når et museumsskib har fødselsdag, så består dagen af lige dele fødselsdagstaler og historieformidling. Talerne var forhenværende højskoleforstander og bådelaugsfrivillig siden 1979 Torben Røstbøll samt viceborgmester Henrik Nielsen. Derefter fulgte et lille skuespil, hvor tolder Johan Blom, der grundlagde krydstoldvæsenet i 1824, kom ned fra Evigheden for at mødes med Mølle-Marie, VIKINGs legendariske ejer gennem 62 år, der ligeledes tog en dag tilbage til det jordiske for at besigtige fødselsdagsbarnet. Skuespillerne var Clemens William Fischer og Bettina Vandsø Hanson. Stykket var skrevet og instrueret af Marianne Kjær. Fejringen var støttet af Fonden for Fynske Bank og SEAF.

Det digitale spor i vores formidling blev også udvidet, især på lydsiden. Til landsstævnet producerede vi tre skarpe lydfortællinger, der skulle klæde deltagerne bedre på til mødet med Svendborg og gøre de mange gæster nysgerrige på byen. Vi udvalgte tre sider af byens historie, der alle har en særlig betydning. Der er søfartsbyen, det alternative Svendborg og historien om den charmerende middelalderby. Alle landsstævnedeltagere fik tilsendt fortællingerne op til landsstævnestart med DGIs

nyhedsbrev, samtidig med at fortællingerne blev lagt ud på vores podcastkanal, Sydfynske Fortællinger. Du finder podcasts på Svendborg Museums hjemmeside under Formidling.

Audioguiden "Fortællinger fra Øhavet" bragte i 2022 historien om Øhavet til søs, så dem, der bruger vandet, kan høre om, hvad de sejler over, under og forbi. Audioguiden er produceret i et samarbejde mellem Svendborg Museum, Geopark Det Sydfynske Øhav og Svendborg Havn. Vores ambition er at skabe et møde mellem nutidens sejlere og fortidens mennesker, der brugte det samme landskab, som færgegæster og lystsejlere nu færdes i. Formålet er at gøre historien nærværende for nye brugere, så historien om Øhavet når endnu længere ud – til både borgere og turister.

"Fortællinger fra Øhavet" er baseret på erfaringer gjort med samme formidlingsform. I sommeren 2021 lancerede Svendborg Havn og Svendborg Museum historieruten "Fortællinger fra Svendborgsund". Med fokus på veteranfærgeren M/S Helges rute produceredes 17 lytteposter placeret langs Svendborgs østlige del. Via museumsappen Useeum fortæles om alt fra sunkne vrage og drukneulykker til skibsbyggere og stolte søfartstraditioner. Fortællingerne kan tilgås fra M/S Helge, færgeren Højestene eller hjemme fra sofaen.

Ruten har modtaget meget positiv respons, og "Fortællinger fra Øhavet" tager den model, og lægger den ned over Øhavet fra Svendborg til Ærø. De to audioguides vil i kombination skabe en total lydoplevelse til hele den del af Det sydfynske Øhav, der ligger i Svendborg Kommune. Audioguiden var støttet af SEAF.

De siamesiske souvenirs til udstillingen "Arven efter ØK" var udlånt af en række efterkommere af ØK's ansatte i teaskovene. I forgrunden sidder Ruth og Viktor Hedegaard, der bl.a. havde lånt museet elefantstødtænder, tigerkranium med indlagt sølv, en større sværdsamling, et stort silketæppe med drager vævet i sølvtråde foruden en masse mindre ting.
Foto: Anders Mielcke Grønbæk.

Boksen foran den Katolske Kirke, som blev et samlings- og integrationspunkt for mange vietnamesere. Foto: Christian van Deurs.

DEN SORTE BOKS

Svendborg Museum har i 2022 haft 6.500 besøgende i Den Sorte Boks. Der har været fire vidt forskellige udstillinger. Den Sorte Boks startede året ved den Katolske Kirke i Svendborg, hvor den fokuserede på historien om vietnamesiske bådflygtninge i Svendborg. Hvorfor kom de? Hvordan gik det dem? I en udstilling, der blandede både søfarts- og indvandringshistorie, undersøgte vi, hvordan en fjern krig trak spor i Svendborg, og hvordan lokale søfolk mødte krigen og dens konsekvenser på åbent hav. Udstillingen blev lanceret i samarbejde med den Katolske Kirke og bød på forårsruller, vietnamesisk dans og rørende sange – den måske mest mindeværdige lancering til udstilling i Boksen, vi nogensinde har haft.

Dernæst rykkede Boksen til Vindeby Havn, hvor den fortalte om sejlivede førkristne traditioner på Sydfyn og den lange overgang fra dyrkning af Thor til Sankt Olav. Gennem arkæologiske fund, stednavne og folkelige skikke satte vi fokus på førkristen gudedyrkelse – både længe før og længe efter vikingetiden.

Den Sorte Boks var også en del af DGI Landsstævne i Svendborg. Boksen var placeret på landsstævnepladsen, hvor den rummede en døgnåben udstilling, der så på landsstævnerne fra månen, og undersøgte idrættens forbindelse til militarisering – hvorfor trænede de første gymnaster stokkeslag og bajonetfægtning?

Årets sidste udstilling var fortællingen om borgmester Lily Schmidt-Nielsen, der i 1962 blev valgt som Fyns første kvindelige sognerådsformand. I de fire år, hun sad på posten, moderniserede hun Skårup med fjernvarme, fortove og velfærdsinstitutioner i en hast, der gav hende tilnavnet Stål-Lily. Udstillingen så nærmere på, hvem hun var og hvilken betydning, hun fik for Skårup og indeholdt genstande, der var udlånt fra familien og KØN – Museum for kønnenes kulturhistorie.

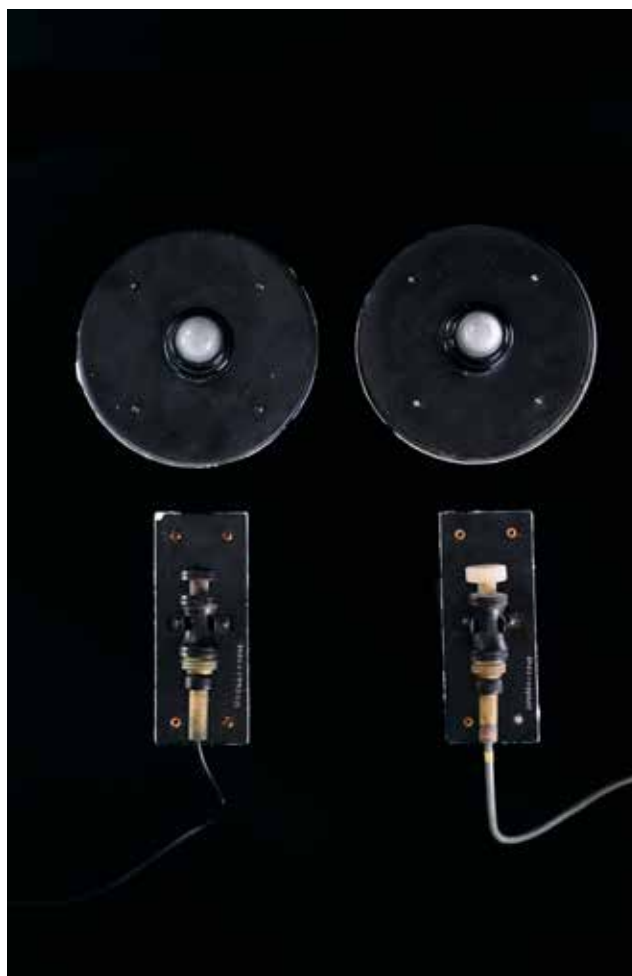
Navigationsskolens bygning på Graaesvej var Nordens mest moderne ved sin åbning i 1952. Bygningen var skabt til formålet, bl.a. med morseudstyr på de lange gange. Skolens elever kunne træne morse med sættet her, der er blev indsamlet for at dokumentere, hvordan pædagogikken var integreret i bygningen. Foto: Anders Mielcke Grønabæk.

INDSAMLING

SIMAC, der er en nyere sammenslutning af det tidligere Kogtved Søfartsskole, Svendborg Navigationsskole, A.P. Møllers Værkstedsskole og Maskinmesterskolen, er ved at bygge et nyt, stort domicil ved havnen, der skal åbne i 2023. SIMAC ønsker ikke at medbringe mange af de ting, der var blevet samlet gennem 170 års maritim undervisningsvirksomhed i Svendborg. Det resulterede i årets største indsamling for Svendborg Museum.

Gennem besigtigelse af de nuværende skolebygninger på Graaesvej og A.P. Møllersvej indsamledes ca. 100 genstande, der især belyser navigationsskolens, men også Maskinmesterskolens historie. Kogtved Søfartsskole er dokumenteret ved indsamlinger i forbindelse med skolens lukning omkring årtusindskiftet.

Indsamlingerne skete i samarbejde med tidligere undervisere og nuværende ansatte, der kunne fortælle om genstandenes brug og historie. På Graaesvej havde vi selskab af Harald Rothe, der bl.a. ledte os i retning af flere klenodier. Det gjaldt både stifter A.O. Tuxens skrivebord og stol fra 1902, som han fik i 50-års jubilæumsgave, samt navigationsskolens originale logo: to sammenslyngede hvalfisk i jern, der nok vejer omkring 250 kilo.

Byhistorisk Arkiv

I årets to første måneder var arkivet kun bemandet med en enkelt medarbejder, de øvrige frivillige var hjemsendte pga. corona-situationen i landet. Fra slutningen af februar var det igen muligt for de frivillige at møde på arkivet. På grund af flere nye frivillige har arkivet formået at fastholde antallet af frivillige, så vi ved årets udgang fortsat har 19 frivillige tilknyttet arkivet.

Arkivets medarbejdere har haft travlt i 2022. Der har været en række store afleveringer, bl.a. arkivet fra Fyns Amts Avis, Svendborg Strandjagtforening og Svendborg Frisør-laug. Samtidig er der indsamlet materiale fra SIMAC og Svendborg Vandforsyning.

Mange kræfter er, som i de forrige år, lagt i registreringen og tilgængeliggørelsen af materiale på arkiv.dk. Det drejer sig om billeder og arkivalier fra Byhistorisk Arkiv og Søfartsarkivet, scanning af vejvisere/telefonbøger, scanning af konstruktionstegninger fra bl.a. Svendborg Skibsværft og meget mere. Af andre opgaver kan nævnes besvarelse af henvendelser og udarbejdelse af artikler til Svendborg-historie.dk.

I 2021 påbegyndtes et projekt mellem Svendborg Arkivsamvirke og Fyns Amts Avis om sortering og overdragelse af avisens arkiv til kommunens arkiver. I løbet af 2022 blev arkivet grovsortet, og materialet fra de enkelte arkivers ansvarsområder er nu overdraget til de respektive arkiver. På Svendborg Byhistoriske Arkiv har vi lavet en detailsortering af materialet og påbegyndt en registrering af kontaktkopier. På grund af materialets store omfang kommer arbejdet med sortering, kassation og registrering til at tage mange år.

Pressefotograf Frede Christensens enorme negativarkiv er i løbet af året blevet modtaget fra Odense Stadsarkiv, og scanningen er påbegyndt. Der er i øjeblikket to frivillige tilknyttet projektet, men der er planer om på sigt at inddrage frivillige fra andre af kommunens arkiver i scaningsarbejdet.

Som normalt afholdtes Arkivernes Dag den 2. lørdag i november, i år den 12. november. På dagen arrangeredes en mindre udstilling under titlen "Arkivets klenodier", hvor en række af arkivets vigtigste arkivalier blev udstillet. Det drejede sig bl.a. om Pjentemøllereens originale dagbøger og arkivets ældste fotografier. Samtidig afholdtes et bogmarked, hvor der blev solgt lokalhistoriske bøger, der var doneret af arkivets frivillige. Arrangementet var velbesøgt med ca. 40 gæster.

I årets sidste måneder er der brugt en del kræfter på planlægning af en modernisering af hjemmesiden www.svendborghistorie.dk og en omrokering på arkivets fjernmagasin, der skal skaffe mere plads. Begge ting håbes gennemført i løbet af 2023.

Gunnar Abildhauge Thomsen, der i mere end 10 år har været frivillig på Byhistorisk Arkiv, døde den 16. september 2022. Som tidligere produktionschef var han i en årrække en vigtig del af arkivets ledergruppe og var med til at sikre, at der var system i tingene. Derudover var han arbejdsom, vidende og gevaldigt hyggelig. Gunnar er stærkt savnet. Foto: Gudrun Fusing.

Danmarks Forsorgsmuseum Årsberetning 2022

Danmarks Forsorgsmuseum

2022 har været et givende og spændende år på Danmarks Forsorgsmuseum. Året bød på mange meningsfulde møder mellem mennesker på museet. Tro mod museets mission om at forbinde fortidens erfaringer med nutidens udfordringer gennem en museumsaktivistisk tilgang har museets forsknings- og formidlingstiltag gjort indtryk og givet genlyd. Om det så har været brugerne af Kirkens Korshærs Varmestue eller politikere fra Christiansborg.

2022 blev året, hvor vi kunne sætte rekord med hele 25% flere besøgende end i det hidtidige rekordår 2019. Når det gælder de to forgangne år under pandemien med nedlukninger, ses en stigning på 10% i forhold til sammenlignelige åbningsperioder. Stigningen skyldes bl.a. 37% flere rundvisninger og undervisningsforløb end i noget tidligere år. Alt i alt er der vist god grund til at være stolt. Succesen krævede sit af et mindre museum med begrænsede ressourcer, hvorfor det også skal nævnes her, at der i året blev lagt en stor indsats i at styrke og professionalisere denne udadvendte del af museets virke.

2022 i tal

- 23.129 besøgte museet
- 459 hold bookede en rundvisning eller et forløb

2022 var samtidig året, hvor vi kunne aflevere den historiske udredning af særforsorgen 1933-1980 til Social- og Ældreministeriet med tilhørende film- og undervisningsprojekt.

Det var året, hvor vi kunne åbne undervisningslokalet "Balkens Tænketautank" i kraft af støtte fra Peer Balken, der i 2021 donerede en del af sin erstatning fra den danske stat til museet. Erstatningen fik Peer for de svigt og overgreb, han oplevede gennem sin barndom som anbragt barn.

Året hvor vi gik i gang med vores hidtil største udstillingsprojekt "Anbragt", om anbragte børns liv og erfaringer, og hvor vi kunne igangsætte projektet "Retten til egen historie", hvor vi skal udvikle en særlig model for støttet aktindsigt for tidligere og nuværende anbragte børn.

Et rekordantal gæster har lagt vejen forbi museet i årets løb. Foto: Michéle Rylander Christensen.

Sarah Smed og Peer Balken ved åbningen af "Balkens Tænketaank". Foto: Anders Mielcke Grønnebæk.

2022 blev året, hvor to af Danmarks kendteste skuespillere, Anette Støvelbæk og Lars Mikkelsen, efter et besøg på museet i forbindelse med SVEND Filmfest spurgte, om de måtte hjælpe og støtte museet som ambassadører.

Alt i alt har det været et berigende år på Fattiggården – omend de skrøbelige driftsvilkår fortsat savner afklaring, og energikrisen gør fremtidens vilkår usikre.

Men at der er stor opbakning lokalt, nationalt – og internationalt til museet, er der ingen tvivl om.

At så mange store ambitioner og flotte resultater rent faktisk kan realiseres, hænger også udelukkende sammen med, at der er en klar vision om, hvad museet skal og vil. Og at den daglige drift og udvikling af museet er bundet op i dedikeret og uvurderlig hjælp fra frivillige og formidlere, og i et stærkt kollegaskab præget af stor faglighed, social indignation, empati og nærvær krydret med humor.

En stor tak til jer alle der besøgte museet med venner og familie. Som fortalte en ven om museet. Som tog klasser eller holdet med til undervisning på museet. Til de interesse- og brugerorganisationer som valgte at lægge møder og arrangementer i museets regi. Og en særlig tak

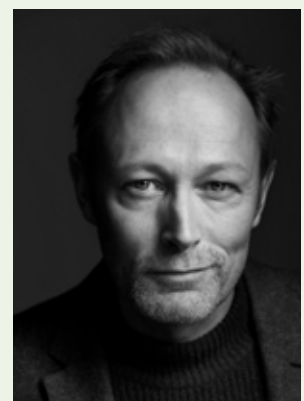
til alle jer med levede erfaringer fra forsorgens historie og nutid, som deler jeres minder og refleksioner for at gøre andre klogere, så vi i fællesskab kan forbedre fremtidens vilkår.

På de næste sider vil I kunne læse og se billeder fra et udpluk af de mange begivenheder og tiltag som året bød på.

God læselyst

Ambassadør
Anette Støvelbæk.
Foto: Vibe Juul Sannig.

Ambassadør
Lars Mikkelsen.

RETTE TIL EGEN HISTORIE

I løbet af foråret lykkedes det at få den resterende finansiering på plads, så museets store nye projekt, "Retten til egen historie", kunne igangsættes. Ud over støtten fra Finanslovens reserve til social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområdet på 7 mio. kroner, valgte Aage og Johanne Louis-Hansens Fond at støtte projektet med 3 mio. kr. og Augustinus Fonden med 1 mio. kr. Vi er dybt taknemmelige for disse bidrag, der har gjort det muligt at realisere projektet.

Projektet hviler på en erkendelse af, at det er vigtigt for alle mennesker at have en sammenhængende livshistorie, der forbinder fortiden med nutiden. Den kan bringe orden i vores liv og gøre os i stand til at forstå vores egne erfaringer, og hvem vi er. For nuværende og tidligere anbragte kan børnesagsakter bidrage til at udfylde denne rolle.

"Retten til egen historie" er et samarbejdsprojekt mellem Danmarks Forsørgsmuseum, Københavns Professionshøjskole, Rigsarkivet og TABUKA - Landsforeningen for nuværende og tidligere anbragte. De Anbragtes Vilkår er med til at kvalificere projektet undervejs og dele vores resultater.

I projektet arbejder vi ud fra en vision om, at:

- Nuværende og tidligere anbragte skal kende deres ret til at få indsigt i oplysninger om sig selv i børnesagsakterne.
- Nuværende og tidligere anbragte skal tilbydes hjælp og støtte til at finde frem til deres børnesagsakter.
- Nuværende og tidligere anbragte skal tilbydes hjælp og støtte i læsningen og bearbejdningen af deres børnesagsakter for at opnå en større forståelse af deres egen historie.
- Børn og unge skal gives mulighed for at medvirke aktivt i udarbejdelsen af skriftlig dokumentation i børnesager og for at sætte tydelige aftryk i sagsakterne.
- Børnesagsakter skal være udarbejdet i et sprogbrug, der opleves respektfuldt af dem, der skrives om.

Projektet løber frem til 31. maj 2026 og vil undervejs kunne præsentere en række tiltag, initiativer og produkter, der gør det muligt at efterleve intentionerne i vores vision. Projektets hjemmeside blev lanceret i starten af 2023 og offentliggjordes kort tid efter.

Børnesagsakter er dokumenter og oplysninger, som nuværende og tidligere anbragte har ret til indsigt i efter lovgivningen. Det kan fx være institutionsjournaler, underretninger, stambøger, handleplaner, afgørelser eller klager.

Projektgruppen tilknyttet "Retten til egen historie". Foto: Rigsarkivet.

*Udredningen af særforborgens blev et digert værk på 456 sider.
Foto: Sarah Smed.*

Historisk udredning af sær- og åndssvageforborgens 1933-1980

Social- og Ældreministeriet offentliggjorde i 2020 opdraget for den historiske udredning vedrørende anbragte i særforborgens institutioner 1933-1980. Danmarks Forsorgsmuseum i Svendborg fik opgaven med at forestå undersøgelsen. I marts 2022 kunne den endelige rapport afleveres til ministeriet.

Undersøgelsen dokumenterer et stort omfang af overgreb og svigt, som anbragte blev udsat for. F.eks. vold, seksuelle overgreb, unødigt brug af magt så som fiksering og indespærring - især indenfor åndssvageforborgens. Forskningen viser, at trods det, at staten overtog ansvaret for særforborgens, blev der ikke gennemført systematisk tilsyn fra statens side med de institutioner, som de anbragte oftest i årevis boede på. Der gives eksempler på den manglende retssikkerhed for anbragte indenfor åndssvageforborgens. Interviewene bevidner, at anbringelsen har haft negative konsekvenser for mange anbragtes liv, både under og efter anbringelse.

Social- og Ældreministeriet har nærlæst den historiske udredning og besluttet, at de nulevende ofre for overgrebene skal modtage en officiel undskyldning. Inden undskyldningen blev givet, blev der dog udskrevet valg, og den officielle undskyldning er ved årets slutning endnu ikke givet.

Særforborgens omfattede: Blinde og svagtseende, døve og hørehæmmede, epileptikere, talelidende, vanføre (datidens ord for mennesker med fysiske funktionsnedsættelser) og åndssvage (datidens ord for mennesker med udviklingshæmning).

Udredningen blev skrevet af professor ved Syddansk Universitet Klaus Petersen, leder ved Danmarks Forsorgsmuseum Sarah Smed, seniorforsker ved Rigsarkivet Mette Seidelin, professor ved Aalborg Universitet Poul Duedahl samt Annemarie Borregaard, der nu er i gang med et ph.d.-projekt.

De smukkeste værker og farver nærstudies af gæster ved åbningen af udstillingen "35+1 Fællesskaber".
Foto: Büro Jantzen.

FORMIDLING

I 2022 har vi arbejdet intenst på den kommende børnehjemsudstilling, "Anbragt", som åbner 24. juni 2023. Vi har bl.a. afholdt en række workshops med både tidligere og nuværende anbragte fra De Anbragtes Vilkår for at få deres uvurderlige input til, hvordan vi skaber den bedst mulige udstilling om anbragtes oplevelse af deres anbringelser.

Arbejdet med den nye udstilling betød, at vi den 7. august 2022 tog afsked med den forhenværende børnehjemsudstilling, "Du skal ikke tænke på din mor og din far", der gennem 20 år har været en af museets mest betydningsfulde udstillinger. Udstillingslokalerne er nu tømt, og istandsættelse og klargøring til "Anbragt" er påbegyndt. I december 2022 landede vi det endelige design. Vi glæder os meget til at kunne vise jer en helt ny måde at formidle børneforsørens historier på.

Fire særudstillinger bød året også på.

I april åbnede museet "35+1 Fællesskaber" sammen med Landsforeningen af VæreSteder. Udstillingen var et samarbejde, strikket kunstværk, hvor 272 borgere på 35 væresteder rundt omkring i landet + et digitalt havde strikket mere end 1.800 unikke værker af garn. Hvert værk afspejlede de tanker, følelser og oplevelser, brugerne af værestederne har haft under corona-pandemien. Projektet og udstillingen er realiseret med støtte fra Kulturministeriets pulje "1.000 nye fællesskaber mod ensomhed".

I september var det fotoudstillingen "De Rodløse – vi der er tilbage", som åbnede. Her satte fotograf Helga Theilgaard fokus på det korte liv blandt hjemløse i Danmark. Udstillingen var en kombination af de tidligere portrætter, Helga Theilgaard fotograferede for tretten år siden til "De Rodløse", sammenstillet med nye portrætter af de hjemløse, der lever endnu og opløste portrætter af dem, der er døde. Ud af de tredive hjemløse lever tretten ikke længere. De er altså stadig med på udstillingen i form af opløste portrætter.

I 1908 åbnede Vejstrup Pige hjem. Det var Danmarks første statslige ungdomshjem for piger. Pige hjemmet skulle tage imod unge piger mellem 14 og 21 år, som man mente var "særligt vanskelige", eller som var, hvad man i Børneloven kaldte "sædeligt fordærvede". Særudstillingen om pige hjemmet kom i stand gennem et samarbejde med historiker og ph.d. Bolette Frydendahl Larsen, der har forsket i pige hjemmets historie.

Da det i december 2022 var 150 år siden, Svendborg Fattiggård åbnede, blev 2022 året, hvor vi åbnede en lille jubilæumsudstilling om Fattiggårdens første år. I udstillingen fortalte vi om de tanker, der lå til grund for etableringen af Fattiggården, hvem der stod bag den, og hvad der blev sagt om den i samtiden. Vi fortalte også om de første ansatte og indlagte.

Nanna Ask (Svendborg Bibliotek) interviewede under høj sol Morten Møller om hans nye bog *Pigen fra Vejstruplund* og Bolette Frydendahl Larsen om hendes afhandling om *Vejstrup Pige hjem*.
Foto: Sarah Smed.

Jubilæumsudstillingen i kvindernes gård.
Foto: Michèle Rylander Christensen.

Truds det barske emne var der også plads til smil, da borgmester Bo Hansen åbnede udstillingen "*De Rodløse - vi der er tilbage*".
Foto: Michèle Rylander Christensen.

Stine Grønæk Jensen holdt en bevægende tale ved lanceringen af hendes bog *Livtag med fortiden*.
Foto: Anders Mielcke Grønæk.

Rikke Sørensen fra ULF i samtale med Stine Grønæk Jensen.

UD MED FORTÆLLINGERNE

Da det fortsat er museets ambition at tilgængeliggøre forsorgens historier for så mange som muligt, har vi også i 2022 bestræbt os på at formidle på andre platforme og medier. Det blev til to populærvidenskabelige bogudgivelser i samarbejde med museet.

Antropolog og ph.d. Stine Grønæk Jensen udgav i marts sin længe ventede bog *Livtag med fortiden – når børnehjemsbørn erindrer* om tidligere anbragtes erindringsarbejde. En bog baseret på Stines prisvindende humanistiske forskning.

Og i februar kunne vi i samarbejde med Skolerne i Dure udgive historiker Morten Møllers bog, *Pigen fra Vejstruplund*. I romanen følger man en ung kvinde fra Nyhavns prostitutionsmiljø, der i slutningen af 1930'erne mod sin vilje sendes på den sydfynske opdragelsesanstalt.

I 2022 rejste museet herudover midler til at researche og udgive en bog om kvindehjemmet på Sprogø. Bogen skal skrives af Stine Grønæk Jensen og Sarah Smed i anledningen af 100-året for ø-anstaltens åbning. Den udkommer til august 2023 på forlaget Lindhardt & Ringhof.

Sidst men ikke mindst udkom vi med fortællinger i podcasts og på film:

Fængselshistorisk Selskab har sammen med journalist og historiker Dorthe Chakravarty produceret en podcast-serie på seks afsnit om livet i de danske fængsler op gennem historien. I et af afsnittene tager Dorthe og museumsinspektør Jeppe Wichmann Rasmussen lytterne med til Svendborg Fattiggård og udstillingen "Syv fattige børn", som handler om en familie med syv børn, der vokser op på samfundets bund.

I samarbejde med ULF (Udviklingshæmmedes Landsforbund) fik museet desuden produceret en række film og undervisningsmateriale om emnet magtanvendelser på botilbud for mennesker med kognitive funktionsnedsættelser. Det faglige udgangspunkt var bogen *Erfaret magt* (2020) af antropolog Stine Grønæk Jensen og historiker Jesper Vaczy Kragh - en bog, der sætter magtanvendelserne i et historisk perspektiv og undersøger de nutidige konsekvenser af fastholdelser for mennesker med udviklingshæmning og autisme. Filmene er målrettet pædagog-, SOSU-, og socialrådgiveruddannelser - men alle kan med fordel se filmene på museets YouTube-kanal.

Museumshaven Venner havde gang i haven hele året. Og såede endda morgenfruer til Landsforeningen af VæreSteders kampagne.

Teatret C:NTACT besøgte museet med forestillingen BROKE om økonomisk mistrivsel.
Foto: Michèle Rylander Christensen.

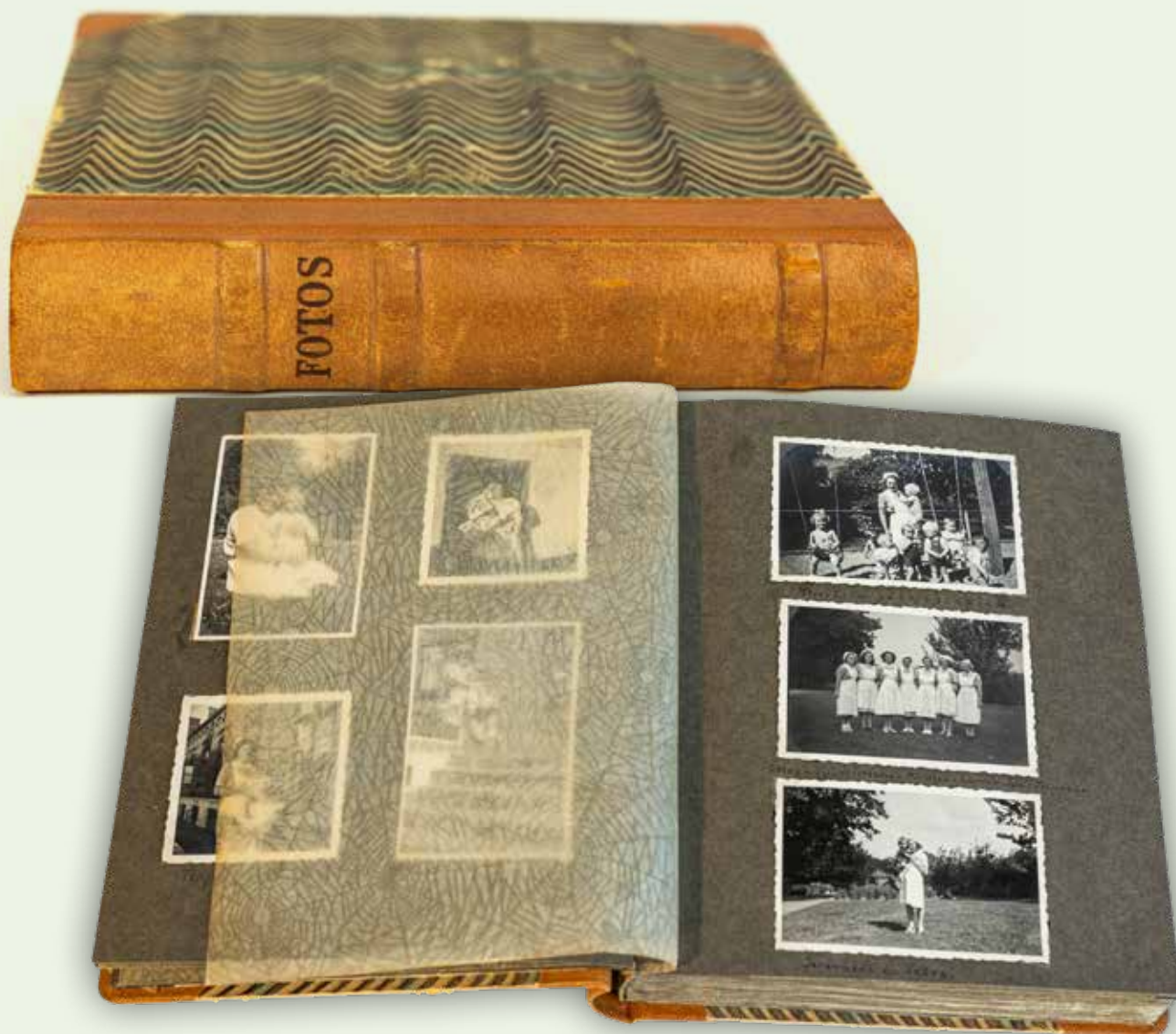
Sarah Smed i samtale med instruktør Malou Reymann og Lars Mikkelsen til SVEND Filmfest. Foto: Claus Nicolaisen.

Jacob Knage Rasmussen præsenterer Retten til egen historie for Børns Vilkår's erstatningsenhed. Foto: Sarah Smed.

Arbejdernuseets medarbejdere tog til Svendborg på inspirationstur.

INDSAMLING

Danmarks Forsorgsmuseum har i årets løb både indsamlet immateriel og materiel kulturarv knyttet til forsorgens historie. Tidligere anbragte, pårørende og ansatte er blevet interviewet, og deres vidnesbyrd er bevaret og bidrager til den fortsatte styrkelse af museets erfaringsbårne viden.

Af genstande har museet indsamlet:

- Et fotoalbum fra børnehjemmet Aaløkkegården ved Odense med unikke fotografier af børnene og hverdagen fra 1948-1951.
- Piber og tobakspung der har tilhørt en af Fattiggårdens klienter, der boede på stedet kort forinden stedet lukkede.
- Kobber-, træ-, og keramiske produktioner lavet af en tidligere anbragt dreng på børnehjemmet Himmelbjerggårdens værksteder i 1950erne.

Fotoalbum og billeder.
Foto: Michéle Rylander Christensen.

Produktioner fra tidligere anbragt dreng på Himmelbjerggården.
Foto: Michéle Rylander Christensen.

Piber og tobakspung.
Foto: Michéle Rylander Christensen.

TAK TIL SAMARBEJDSPARTNERE OG STØTTER

- Aage og Johanne Louis-Hansens Fond
- Augustinus Fonden
- Knud Højgaards Fond
- Ole Kirk's Fond
- UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole
- De Anbragtes Vilkår
- Inge og Skjold Burnes Fond
- Lev - Livet med udviklingshandicap
- ULF - Udviklingshæmmedes Landsforbund
- Torden & Lynild
- GRAFlab
- Instafilm
- Rigsarkivet
- TABUKA - Landsforeningen for nuværende og tidligere anbragte
- Københavns Professionshøjskole
- Landsforeningen af VæreSteder
- Finanslovens reserve til social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområdet
- Museets frivillige
- Peer Balken

Museets personale

Museumschef Esben Hedegaard

ARKÆOLOGI

Katrine Balsgaard Juul, ph.d., afdelingsleder

- Lone C. Nørgaard, museumsinspektør
- Allan Dørup Knudsen, museumsinspektør
- Villy Nielsen, museumsassistent

Projektansatte arkæologer

- Andreas Chemnitz K Frederiksen, projektansat arkæolog, 4. april
- Mikkel Bentsen, projektansat arkæolog, 31. januar- 11. marts
- Morten Tirssøn Mathisen, projektansat arkæolog, 5.-30. april

Praktikanter

- Morten Tirssøn Mathisen, videnskabelig assistent, ansat med løntilskud, 1.- 31. maj

NYERE TID / SØFART / ARKIVERNE

Nils Valdersdorf Jensen, ph.d., afdelingsleder

- Dorthe Høstrup, museumsassistent med fokus på samlingen, fleksjob, stoppet 31. august
- Annette Aaby, museumsassistent med fokus på samlingen, fleksjob, startet 1. september
- Anita Lillevang, museumsformidler, deltid
- Peter Krogsted Nielsen, historiker, job med løntilskud, 1. februar-31. marts

Formidlere

- Elin Lundager Boss
- Flemming Hertz, startet 1. maj
- Helene Lysholm Stockmarr, startet 1. maj
- John Toft Jacobsen, også tilknyttet Danmarks Forsorgsmuseum
- Laila Larsen, startet 1. maj, stoppet 5. december
- Preben V. Sørensen, startet 1. maj

Praktikanter

- Anders Mielcke Grønbæk, antropolog og filmskaber, 8. august-8. september
- Katrine Jansen, videnskabelig assistent på samlingen, 21. november-16. december

DANMARKS FORSORGSMUSEUM

Sarah Smed, afdelingsleder

- Jeppe Wichmann Rasmussen, museumsinspektør
- Jacob Knage Rasmussen, ph.d., projektleder
- Andreas Jansen, publikumschef
- Robert Madsen, museumsvært og formidler, fleksjob
- Ulla Asbjørn-Damsted, museumsvært, fleksjob, startet 1. februar

Praktikanter

- Michéle Denise Rylander Christensen, praktikant (Jobcenter)

Projektansatte

- Anders Mielcke Grønbæk, antropolog og filmskaber. Medarbejder på Historisk Udredning
- Anne Marie Borregaard, forskningsassistent, medarbejder på Historisk Udredning
- Klaus Petersen, professor, SDU, medarbejder på Historisk Udredning
- Line Lærke Poulsen, akademisk medarbejder. Tilknyttet flere projekter
- Martin Friis Hansen, forskningsassistent, medarbejder på Historisk Udredning
- Mette Seidelin, arkivar, forsker, Rigsarkivet, medarbejder på Historisk Udredning
- Poul Duedahl, professor, AAU, medarbejder på Historisk Udredning
- Stine Grønbæk Jensen, post doc, SDU, medarbejder på bogen Kvindehjemmet på Sprogø
- Bente Lene Mikol Nielsen, forfatter, medarbejder på Retten til egen historie

Formidlere og butik

- Agnete Rueskov Sand, ansat 1. september
- Anna Cia Westergård, ansat 1. september
- Anna Marie Broxgaard Frederiksen (butik), ansat 1. januar
- Arbresha Dashaj, ansat 1. september
- Camilla Larsen
- Camilla Madsen (butik)
- Cecilie Gudrun Abildskov, stoppet 31. maj
- Christine Lillelund Olsen (butik)
- Dikte Reeh Andersen, stoppet 1. marts
- Emma Sofie Randum Nielsen, startet 1. september

Camilla og Mogens har sammen med de øvrige kollegaer i Teknisk Afdeling haft travlt med at klargøre rummene til den nye udstilling "Anbragt", der åbner på Danmarks Forsorgsmuseum 24. juni 2023. Foto: Michéle Rylander Christensen.

- Freja Green Arvedlund, startet 1. januar
- Henriette Lund Hoberg
- Henrik Jürgensen
- Jenny Werner Petersen (butik), startet 1. februar
- Johanne Niclasen Jensen, startet 1. januar
- Johannes Høstrup, stoppet 31. december
- John Toft Jacobsen
- Jon Wolff Madsen, startet 1. januar, stoppet 31. marts
- Julie Lander, startet 1. januar
- Katrine Lynggaard Jansen (butik)
- Laila Larsen, startet 1. maj, stoppet 5. december
- Line Andreasen (butik)
- Line Haraldsson, stoppet 31. december
- Louise Mossing Nielsen, startet 1. september
- Maria Engholm Simonsen, startet 1. januar
- Nicolai Jannick Hingel Sadeghi, stoppet 31. marts
- Rasmus Dalsgaard Lund, stoppet 31. december
- Rasmus Gabrielsen, startet 31. december
- Sara Mortensen (butik)
- Sarah Holm Nielsen, startet 1. september
- Viggo Høstrup, stoppet 31. december
- Flemming Jørgensen, stenhugger i juli

SEKRETARIAT / TEKNISK AFDELING

- Morten Berg Nielsen, regnskabsfører (12 timer)
- Christian Madsen, it-medarbejder (6 timer), skånejob, startet 3. juni
- Britt Toxværd-Larsen, sekretær (30 timer)
- Gitte Høegh van Deurs, kommunikationsansvarlig (30 timer)
- Bjarne Aaby, forvalter, fleksjob
- Chakrit Suttichan, fleksjob, ansat 5. september, stoppet 31. december
- Flemming Andersen, pedel, fleksjob, startet 1. marts, stoppet 31. maj
- Kenneth Legaard Lyngge, servicemedarbejder, fleksjob
- Lars Juel, servicemedarbejder, fleksjob
- Lars Erik Petersen, servicemedarbejder, fleksjob
- Mogens K. Nielsen, pedel, fleksjob, startet 5. september

Praktikanter

- Chakrit Suttichan, 5. juli- 31. august
- Camilla Larsen, startet 17. oktober
- Michael Lindhard Pedersen, startet 3. oktober

Museets bygninger og fartøjer

Bygninger

Teknisk afdeling var i 2022 spændt hårdt for med større opgaver udover de mange daglige. I juni afsluttedes en hårdt tiltrængt renovering af Anne Hvides Gård, der allerede startede i 2021 med istandsættelse af vinduerne. I år blev taget gået efter både udvendig og indvendig, bindingsværket blev rensset af, og nogle sætninger i gavlen blev rettet op, inden alt træværket blev tjæret. Tavlene blev spækket og kalket sammen med skorstenene. Endelig blev hoveddøren restaureret. Nu står huset smukt og kan klare sig ved almindelig vedligeholdelse i måske ti år, men derefter bliver man nok nødt til at kigge nøjere på den smukke renæssancegavl i tre etager.

Hen over sommeren stod afdelingens folk bag "scenografien" til de to udstillinger på Frederikssøen. Det er imponerende, hvad museet selv kan kreere for små penge, bl.a. ved genbrug. De sorte bagplader, der blev indkøbt til den første udstilling i 2021, bruges stadig, og ved udstillingen "Arven efter ØK" genbrugte vi montererne fra børnehjemsudstillingen på Fattiggården, der havde gjort nytte der i 20 år.

I efteråret gik teknisk afdeling i gang med at forberede sydfløjens 1. sal til 2023's store udstillingsatsning "Anbragt". Alle rum blev istandsat efter nedtagning af børnehjemsudstillingen, og væggene blev malet i nye farver. Samtidig med dette store arbejde gik andre af afdelingens folk i gang med en gennemgribende istandsættelse af de gamle trævinduer i Fattiggårdens sydfløj mod gaden. Et for et blev vinduerne taget ind i udstillingslokalerne bag ved, rensset i bund og evt. repareret med nye bundstykker, omkittet og givet flere gange linoliemaling. Det var for flere vinduers vedkommende i sidste øjeblik, før en total udskiftning var nødvendig. Nu skulle de kunne holde sig længe ved almindelig vedligeholdelse.

I 2022 gik Svendborg Museum i gang med at forberede os til en certificering som "Green Attraction". Begrebet er en videreudvikling af Horestas certificering af hoteller og restauranter og kræver, at institutionen gennemgår og dokumenterer, at alle aktiviteter forbundet med rengøring, indkøb, publikumsbetjening, udstillinger mv. gøres ressourcebevidst og så grønt som muligt. Særudstillinger fx er normalt kendetegnet ved et stort ressourceforbrug, fordi plancher og scenografi typisk er tænkt som engangsmaterialer, men lave budgetter har altid tvunget os til at genbruge og på anden måde finde billige løsninger, her som på andre områder. I forbindelse med Green Attraction kunne vi dokumentere vores høje grad af genbrug og energibesparelse, bl.a. med Den Sorte Boks, der normalt kun bruger strøm fra dens egne solpaneler.

Til gengæld er det svært at gøre ret meget ved det store energiforbrug på magasinet ved klimastyringen og i Fattiggårdens fredede bygninger.

Her ved årets afslutning var vi klar til at ansøge om certificering. Det er for os ikke alene et direkte spørgsmål om at redde planeten; fremtidens museumsgæster vil formodentlig også interessere sig for besøgsstedernes klimaaftryk og vælge destination derefter.

Egeskov Mølle

I efteråret 2021 bad bestyrelsen i forlængelse af seneste kvalitetsvurdering museumschefen om at søge Egeskov Mølle afhændet til Faaborg-Midtfyn Kommune (FMK). Der blev rettet en henvendelse til kulturel forvaltning i FMK, der i første omgang udbad sig kopier af skøde, aftaler, regnskaber mv. I maj afholdtes et møde, hvor også repræsentanter fra møllelauget deltog. Forvaltningen var positiv over for opgaven, men mente dog ikke, overtagelsen kunne ske før med udgangen af 2023, og under alle omstændigheder var det en politisk beslutning.

Mens vi hen over sommeren afventede, at forvaltningen skulle forberede fremlæggelsen for kulturudvalget, gik årets planlagte større reparation, nemlig udskiftning af vingeaakslens hovedleje, i gang. I den forbindelse konstaterede møllebyggeren alvorlige rådangreb i den inderste møllevinge. Det var skidt af to grunde: For det første ville en nødvendig ny møllevinge koste 700.000 kr., og vi var nødt til at bede FMK om et ekstraordinært tilskud for at styrke fondsrejsningen. For det andet kom udgiften tidsmæssigt uheldig oveni kulturudvalgets behandling af overtagelse af Egeskov Mølle. Jeg opfordrede forvaltningen til at skille de to ting ad, men udvalget insisterede på at behandle de to sager sammen. På trods af forvaltningens positive indstilling blev udfaldet, at kommunalbestyrelsen gav tilsagn om ekstra 150.000 kr. til en ny møllevinge, men sagde Nej til at overtage møllen. De midtfynske politikere fandt det åbenbart rimeligt, at Svendborg blev tvunget til at varetage kulturarven på Midtfyn.

Efterfølgende er der søgt fondsstøtte til udskiftning af møllevingen, og ved årsskiftet 2022-2023 foreløbig har Den Faberske Fond, Marius Pedersen Fonden og N. M. Knudsens fond bevilget i alt 330.000 kr.. Med kommunens bidrag har vi altså 480.000 kr. og mangler her ved årsskiftet kun 220.000 kr., og vi har endnu ikke hørt fra 12 af fondene. Så den sag bliver forhåbentlig klaret i løbet af foråret 2023, så møllelauget kan komme i gang med at male korn igen, inden medlemmerne og kunderne finder andre græsgange.

Renoveringen af Anne Hvides Gård blev afsluttet lige inden det store Landsstævne indtog Svendborg, og bygningen står nu smukt i bybilledet. Foto: Gitte van Deurs.

Med hensyn til møllens fremtid er den tidligere projekt-gruppe, som for 20 år siden fandt 5½ mill. kr. til møllens restaurering, trådt sammen og drøftet sagen. Det er Gunnar Landtved, tidligere borgmester i Ryslinge Kommune, Ingolf Søgaard-Andersen, den gang direktør for Den Faberske Fond, Søren West, møllens nabo den gang og nu, samt museumschef Esben Hedegaard. Der er enighed om, at FMK løber fra den forståelse af forholdet mellem kommune og museum, som lå bag aftalen, da Svendborg Museum fik Egeskov Mølle overdraget i 2005. Så det sidste ord er ikke sagt i denne sag. Mere i de kommende årsberetninger. Foreløbig passer vi Egeskov Mølle, som vi har gjort hidtil.

Museets flåde

Museets fire historiske fartøjer, krydstoldjagten VIKING, postbåden HJORTØ, Vindeby-natfærgeren KAJA og spids-gatteren PINGVINEN, har igen kunnet gennemføre en normal sæson efter to år med meget lidt medlemssejladss pga. coronaen.

Året startede ikke så godt, da PINGVINENS bådtrailer løb fra folkene, der trak den ud af vinterhiet, og hen over benet på et af laugsmedlemmerne. Det kostede et brækket underben og nogle uger i gips. Heldigvis er vedkommende tilbage på begge ben igen uden synderlige mén, men episoden mindede os om, hvor let uheld kan ske, hvis vi ikke passer på. I mine 22 år har vi 7-9-13 kun haft nogle ganske få af sådanne uheld, og de er som regel sket på land eller i havn. Med gode sikkerhedsprocedurer og stor påpasselighed slipper vi forhåbentlig for sådanne fremadrettet.

VIKINGs første opgave var at sejle ud for sammen med familien at sprede Bent Rasmussens aske. Det er dejligt, når

vores museumsskibe kan medvirke ved disse altid stemningsfulde askespredninger. Der er næsten altid tale om mennesker, der har haft en forbindelse til et af skibene eller til museet. I Bent Rasmussens tilfælde havde han været medlem af VIKINGs bådelaug i omkring 30 år og i næsten alle år sejlet som skipper.

For VIKINGs vedkommende har året ellers været præget af to begivenheder: Fejringen af skibets 125-års fødselsdag (omtalt af Nils Valdersdorf Jensen under afsnittet for Nyere tid) og ilægning af en ny motor. Takket være to generøse donationer af henholdsvis A. P. Møllers almene fond og Orients Fond kunne vi endelig sætte gang i udskiftningen af skibets gamle dieselmotor fra begyndelsen af 1990'erne og af alt det, der ligger uden om: Brændstoftanke, pumper og lignende ting som vi efterhånden ikke kunne få reservedele til. Efter renovering og brandsikring af motorrummet blev en ny maskine lagt i i december af Petersen & Sørensen. Skruer og stævnrør bliver udskiftet til marts, så det vil, hvad drivlinjen angår, være et nyt skib, der stævner ud ved næste sæsonstart.

HJORTØ har sejlet 42 ture i løbet af 2022 og en gang om ugen hen over sommeren har de startet reservemotoren op i Danmarks Museum for Lystsejladss' hal på Frederiksborg. KAJA har sejlet de sædvanlige tirsdagsture i havnen og nærmeste omegn for medlemmer. VIKING har haft to aftensejladser og to heldagsture med medlemmer. Alle fartøjer har fra tid til anden indgået i arrangementer og repræsentative besøg. Det giver altid anledning til stor begejstring, når en gruppe gæster kan stige ombord og blive fragtet tværs over havnen og både opleve et spændende historisk fartøj, spare tid og få en havneoplevelse fra søsiden.

Bestyrelsesarbejdet

Bestyrelsen består – j.fr. vedtægterne - af 4 medlemmer, 2 valgt hver år for en 2-årig periode og 3 medlemmer udpeget af bestyrelsen + 1 valgt af personalet.

Bestyrelsen har siden årsmødet den 18. marts bestået af:

- Peter Bjerregaard Andersen, formand (foreningsvalgt i 2022)
- Julie Lindegaard, næstformand (foreningsvalgt i 2021)
- Jesper Thomassen (foreningsvalgt i 2022)
- Michael Mortensen (foreningsvalgt i 2021)
- Britt Toxværd-Larsen (medarbejdervalgt)
- Jesper Bernhard (udpeget af bestyrelsen)
- Helle Caspersen (udpeget af bestyrelsen)
- Klaus Petersen (udpeget af bestyrelsen)

Suppleanter:

- Ida Langkilde Lauritzen (1. suppleant)
- Steen Tinning (2. suppleant)

Både Esben Hedegaard og Poul Weber gjorde allerede fra årets begyndelse klart for bestyrelsen, at de hver ønskede at trække sig i 2022. Poul i forlængelse af årsmødet den 18. marts 2022 – og Esben heldigvis først ved årets udgang. Dette har naturligvis sat sit tydelige præg på årets gang i bestyrelsen. Og de skal de begge have stor tak for at have varslet bestyrelsen i så god tid.

På det konstituerende bestyrelsesmøde blev der bakket entydigt op om Peter Bjerregaard Andersen som formand og Julie Lindegaard som næstformand, hvilket gjorde, at der derefter var ro i bestyrelsen til at kunne tilrettelægge en rekrutteringsproces, med henblik på at en ny museumsdirektør kunne tiltræde i umiddelbar fortsættelse af Esbens fratræden.

Bestyrelsen valgte – efter at have forhørt sig lidt om praksis hos andre museer ift. rekruttering af direktører – at indgå en aftale med rekrutteringsvirksomheden Genitor. Deres erfaring og branchekendskab har været en vigtig støtte for bestyrelsen i forhold til først at klarlægge og formulere en profil for en ny museumsdirektør, som nød tilslutning både blandt personalet og i bestyrelsen, og som samtidig var så klar og tillokkende, at dygtige kandidater ville søge stillingen. Dernæst hjalp Genitor med at understøtte bestyrelsen i samtaler, test og indhentelse af referencer for relevante kandidater. Med afsæt i den gennemførte proces med 15 ansøgere og 2 samtalerunder med mellemliggende test anser bestyrelsen ansættelsen af Jesper Hansen som direktør for Svendborg Museum som et rigtig godt match, som både vi selv og - er det bestyrelsens indtryk - også personalet venter sig meget godt af.

Som en slags "sidegevinst" ved en sådan rekrutteringsproces har bestyrelsen undervejs haft en række drøftelser både indbydes og med kandidater om mulige udviklingsplaner for Svendborg Museum. Disse drøftelser har i høj grad kredset om, hvordan Svendborg Museum kan realisere en udvikling for både Danmarks Forsorgsmuseum og for den sydfynske kulturhistorie. Og disse drøftelser vil helt sikkert komme til at stå centralt, når bestyrelsen i 2023 indleder sit samarbejde med Jesper Hansen.

2022 har dog også budt på andre udfordringer for bestyrelsen. I foråret foregik der sammen med kommunen dialog med DSB om muligheden for at overtage banegårdsbygningen. Svendborg Kommunes interesse i at have en markant kulturinstitution på Klosterplads og museets tilsvarende interesse i en sådan beliggenhed, gjorde det nemt at finde fælles fodslag. Men da der ikke umiddelbart kunne nås til en fælles forståelse med DSB, er dialogen om muligheden for museumsaktiviteter i banegårdsbygningen stillet i bero, og museet vil nu søge andre veje for at finde egnede lokaler, der kan supplere Viebæltegården.

Gennem 2022 er den økonomiske udfordring for Svendborg Museum også blevet stadig mere nærværende, som det tilsvarende er sket for mange af landets andre museer. Museets flerårige satsning på at løfte Danmarks Forsorgsmuseum til et så markant fagligt niveau, at en national medfinansiering er uomgængelig, skaber - sammen med den almindelig dyrtid - stort pres på udgifterne. Budgetlægningen for 2023 har vist sig særdeles vanskelig, og bestyrelsen har derfor tiltrådt et budget for 2023, hvor der forventes ca. 400.000 i underskud.

Dette er ikke gjort uden svære drøftelser i bestyrelsen. Og bestyrelsen er helt enige om, at på bare lidt længere sigt er det helt afgørende for en betryggende museumsdrift, at indtægter og udgifter så at sige går lige op. Men bestyrelsen har også ift. 2023 skelet til, at en ny direktør ikke skulle træde direkte ind til et krav om at reducere i forvejen meget begrænsede udgifter uden at have noget reelt kendskab til driftsvilkårene. Derfor har bestyrelsen vurderet, at det var udtryk for den mest ansvarlig museumsdrift at tære lidt på hovedstolen i 2023 - og så samtidig tydeliggøre for den nytilltrådte direktør, at udviklingsplanerne for både den sydfynske kulturarv og for Danmarks Forsorgsmuseum de kommende år skal foregå med fokus på samtidig at sikre økonomisk balance.

Er man nået hertil som læser af denne årsberetning vil man have både set og læst om en lang række aktiviteter,

Velkommen til Jesper Hansen,
museumsdirektør fra 1. januar 2023.
Foto: Michèle Rylander Christensen.

som Svendborg Museum har gennemført i 2022 – mens bestyrelsen har "bøvlet" med sine egne sager, fristes jeg at tilføje. Og godt for det.

Derfor er det også med stor glæde, betydelig stolthed og en stor trang til at takke alle ansatte, frivillige og Museumsforeningens medlemmer, Svendborg Kommune og andre samarbejdspartnere for opbakningen i det forgang-

ne år. Og jeg vil så slutte denne årsberetning med at sige tak til alle som bidrog til at festligholde Esbens afsked i Guldsalen den 16. december – og udtrykke mit håb til, at den gode energi derfra kan forplante sig til at understøtte og udvikle Svendborg Museum i 2023.

Peter Bjerregaard Andersen
Bestyrelsesformand

